

OTÁZKY A ODPOVĚDI

1. Kolik dětí v Indii pracuje, místo aby navštěvovaly školu?

Podle odhadů neziskových organizací **pracuje v Indii asi 50 milionů dětí**, a to i přesto, že je zde dětská práce nelegální. Vzhledem k velké chudobě v zemi je uplatňování zákona, který dětskou práci zakazuje, v praxi velmi složité. Situaci neulehčuje ani liknavý přístup místních úřadů.

Mnoho dětí, které pracují, zároveň navštěvuje školu. Podle údajů Světové banky však v roce 2007 nebylo do školy zapsáno téměř 10 milionů dětí – tedy asi každé sedmé dítě. V roce 2003 jich bylo 25 milionů.

2. Je v Indii povinná školní docházka, nebo záleží na rodičích, jestli své dítě zapíše do školy? Musí se v indických školách platit školné?

Školní docházka je podle indické ústavy **povinná a bezplatná** pro všechny děti do 14 let. Praxe je nicméně naprosto odlišná. Školné se platí nejen ve všech soukromých školách, jichž je v Indii většina, ale také v řadě státních škol. Děti navíc potřebují školní uniformu a pomůcky, jejichž koupi si mnoho rodin nemůže dovolit. Velký problém je také s pravidelností školní docházky – zejména dívky a děti žijící na venkově základní vzdělání často nedokončí.

3. Kdyby se Kamar mohla vzdělávat, měla by v dospělosti lepší možnosti pracovního uplatnění?

Vzdělání otevírá možnosti lepšího uplatnění na pracovním trhu. Platí, že **nekvalifikované práce jsou i nejhůře placené**. Děti, které se nenaučí ani číst a psát, dobře placenou práci nikdy nedostanou, a jsou tedy předurčeny k životu v nuzných podmínkách.

4. Je možné, že by Kamar mohla později studovat i na univerzitě? Mohlo by to změnit její sociální status?

Pokud by Kamar měla dobré studijní výsledky a finanční podporu, tak ano. Její společenský status by se tak zlepšil. Nicméně v Indii je zažitý **kastovní systém**, přestože je oficiálně zakázaný. Pro lidi z nižších kast je tak velmi těžké získat ve společnosti lepší postavení. Obecně platí, že univerzity (a také střední školy) navštěvují děti z bohatších rodin.

5. Proč studují častěji chlapci než dívky?

Pokud se rodiče rozhodují, které ze svých dětí pošlou do školy, pak jsou to obvykle chlapci, kteří mají možnost studovat. V Indii dospělý syn obvykle zůstává s rodiči a zajišťuje je, zatímco dcery odcházejí do rodiny svých manželů. Muž je vnímán jako živitel rodiny, žena se naopak stará o domácnost.

Dívky jsou také často obětmi tzv. **dvojitého břemena**. Kromě práce doma, kde uklízejí, vaří, pečují o své sourozence a obstarávají vodu a dříví, ještě navíc pracují za výdělek, a jejich školní docházka je tak velice nepravidelná.

6. Kolik korun si Kamar v přepočtu vydělá? Co si za takovou sumu může koupit?

Kamar ve snímku uvádí, že vydělá 10–15 rupií za den, dohromady s matkou měsíčně okolo 600 rupií. Jedna rupie je přibližně 50 haléřů. Celkem si tak vydělají asi 300 korun. Přestože jsou ceny v Indii oproti Česku daleko nižší – například chlebová placka (chapati) stojí 2 rupie, dal (tradiční indické jídlo z luštěnin) lze koupit za 8 rupií –, je jejich výdělek velmi skromný.

7. Jaká náboženství jsou v Indii zastoupena a které z nich je nejrozšířenější?

Indická společnost je velmi religiózní. **Naprostá většina (80 %) Indů vyznává hinduismus**. Muslimové tvoří druhou největší náboženskou skupinu, k islámu se hlásí přes 13 % Indů. Dále zde žijí křesťané (2,3 %), sikhové (1,9 %), buddhisté (0,8 %) aj.

8. Ovlivnilo natočení filmu Kamar život?

Režisérka filmu Preeya Nair za peníze, které jí promítání filmu přináší, sponzoruje vzdělání Kamar a její mladší sestry. Kamar se tedy vyplnilo její velké přání a opět začala chodit do školy. Zda základní vzdělání dokončí, je však přesto nejisté. Její otec se znovu oženil a pro její matku je velmi těžké živit rodinu. Navíc se v její komunitě dívky vdávají velmi mladé – ve 14 nebo 15 letech – a dohodnutý sňatek by její vzdělávání s největší pravděpodobností také přerušil.

9. Jaké organizace se zaměřují na pomoc pracujícím dětem?

Na mezinárodní úrovni se tématu věnují organizace **OSN – Dětský fond Organizace spojených národů (UNICEF), Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva (UNOHCHR)** – a dále například **Organizace pro**

bezpečnost a spolupráci v Evropě, Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva (OSCE-ODIHR).

Mezi nevládní mezinárodní organizace pak patří například **Save the Children**, která se zaměřuje na podporu dětských práv a umožnění vzdělání pro děti, nebo aliance evropských organizací **Alliance 2015** (jejím členem je i společnost **Člověk v tísni**), která realizuje osvětovou **kampaň Stop dětské práci – je lepší chodit do školy**, jejímž cílem je odstranění dětské práce ve světě, ale také informování veřejnosti o tomto problému a aktivizace politiků v oblasti dodržování mezinárodních závazků.

MÝTY A FAKTA

JEDINOU PŘÍČINOU DĚTSKÉ PRÁCE JE CHUDOBA.

Propojení chudoby s dětskou prací je nevyhnutelné. Přestože je ale chudoba považována za jednu z hlavních příčin dětské práce, zdaleka to není příčina jediná. Další příčinou je nedostatek kvalitních a dostupných škol (školní docházka je placená nebo je jen pro děti z bohatých rodin). Pro rodiče, kteří si nemohou dovolit platit školné, je tak mnohem jednodušší poslat děti pracovat. Dalšími příčinami dětské práce je mnohdy i rodinná tradice nebo existující sociální normy. V mnoha zemích je dětská práce považována za normální, žádný společenský zákon, který by říkal opak, neexistuje.

Dětská práce ovšem nepramení jen z problémů, se kterými se potýkají chudé země. Na jejím prohlubování se v podstatě podílíme my všichni, a to především tím, jak se chováme jako spotřebitelé. Čím více roste poptávka po levných výrobcích a produktech, tím víc se dodavatelé a výrobci snaží snižovat náklady na jejich výrobu. Děti představují levnou pracovní sílu. Zaměstnavatelé jim mohou platit málo nebo vůbec. Děti neznají svá práva a neumí se bránit, a tak se dají lehce zneužívat.

PRO CHUDÉ RODINY V ROZVOJOVÝCH ZEMÍCH JE PLAT, KTERÝ DÍTĚ VYDĚLÁ, NEZBYTNÝ.

Příklady z praxe ukazují, že chudé rodiny dětský výdělek k přežití nepotřebují. Důvodem je především to, že ve většině případů děti pracují v domácnostech, na polích či na farmách a za svou práci nejsou placené. A pokud mzdu dostávají, většinou vydělávají tak málo, že pro jakkoli chudý rodinný rozpočet je taková položka stejně zanedbatelná.

Nelze popřít, že ztráta pomoci v domácnosti a výdaje na školné znamenají pro chudou rodinu zátěž. Na druhou stranu je dokázáno, že chudé rodiny, které se rozhodnou dítě do školy poslat, se nestanou chudšími, naopak se pak rodiče snáze mohou uplatnit na trhu práce a žádat adekvátní mzdu (Zaměstnavatelé nemusi dětem platit tolik jako dospělým. Pokud tedy rodiče dovolí svým dětem pracovat, automaticky tím sníží vlastní platy. Proč by jim zaměstnavatel platil více, když může místo dospělých zaměstnat děti a ušetřit?). To se týká především žen, které jsou v tomto směru více znevýhodněné. Kdyby byla dětská práce odstraněna a ženy by nemusely o pracovní místa soutěžit s dětmi, měly by větší šanci na uplatnění a mohly by vyžadovat lepší pracovní podmínky a mzdy.

PRÁCE JE PRO ŽIVOT DĚTÍ V ROZVOJOVÝCH ZEMÍCH DŮLEŽITĚJŠÍ NEŽ VZDĚLÁNÍ.

Dětská práce připravuje děti nejen o vzdělání, ale i o budoucnost. Bez ohledu na to, že podmínky, ve kterých děti pracují, jsou ve většině případů naprosto nepřijatelné a často výrazně ohrožují zdraví dítěte, děti, které nemají možnost se vzdělávat, jsou v dospělosti odsouzeny stát se negramotnou a nekvalifikovanou pracovní silou bez možnosti rozvinout svůj osobní potenciál. Tím dětská práce spoluvytváří problém chudoby a brání jeho vymýcení.

Vzdělání je hlavním klíčem ke snížení chudoby a základním předpokladem pro zlepšení životní úrovně obyvatel. Vzdělání podporuje udržitelný rozvoj, budování demokratické společnosti a zlepšování zdravotního stavu populace. Zvláště vzdělání dívek, respektive žen, se následně výrazně odráží ve zlepšení zdravotního stavu rodin, uplatnění plánovaného rodičovství a ve zvýšeném úsilí o zajištění vzdělání pro další generaci dětí.

K ODSTRANĚNÍ DĚTSKÉ PRÁCE STAČÍ JEN PROPUŠTĚNÍ DĚTÍ Z JEJICH ZAMĚSTNÁNÍ.

Samotné propuštění dětí, tj. jejich vyřazení z pracovního procesu, nic nevyřeší. Většinou jen vede k tomu, že si dítě – které je propuštěné z práce, na níž bylo celý život závislé, nemá vzdělání, a tudíž nemá, a hlavně ani nezná alternativu – najde práci jinou (často ještě horší). Spousta dětí pak končí na ulici, v rukou obchodníků s dětmi nebo se začnou živit prostitucí.

Skutečná pomoc je mnohem složitější a dlouhodobější. Je potřeba investovat do vzdělání, podpo-

rovat vzdělávací programy, stavby kvalitních a dostupných škol, zavedení povinné a hlavně bezplatné školní docházky.

Dalším předpokladem odstranění dětské práce je změna myšlení rodičů a rodin pracujících dětí. Ve většině rozvojových zemí je dětská práce považována za normální a vzdělání za nedůležité. Většina rodičů pracujících dětí nemá ani základní vzdělání, a nedokáže tak odhadnout situaci a důsledky dětské práce. A to je potřeba změnit.

K ODSTRANĚNÍ DĚTSKÉ PRÁCE STAČÍ ODSTRANIT JEN TY NEJHORŠÍ FORMY.

Většina organizací se zaměřuje jen na nejhorší formy dětské práce (obchodování s dětmi, prostituce, zotročení aj.), ale tento přístup většinou vede pouze k ad hoc řešením, jejichž výsledkem je jen přesouvání problému z jedné skupiny do druhé, a k prohlubování problému dětské práce. Navíc takzvané nejhorší formy práce se vztahují na naprostou menšinu dětí. Boj proti nejhorším formám dětské práce je tak jen jedna strana mince, na rovný přístup ke vzdělání a ochranu před vykořisťováním mají právo všechny děti.

Texty vypracovali:

Otázky a odpovědi – Adéla Pospíchalová,

Člověk v tísni, o. p. s.

Mýty a fakta – Pavla Začalová, Člověk v tísni, o. p. s.

Použité zdroje:

CIA: The World Factbook. Central Intelligence Agency, Washington 2008.

CIA: The World Factbook. Central Intelligence Agency, Washington 2009.

CIA: The World Factbook. Central Intelligence Agency, Washington 2011. Dostupné na <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>.

CzechTrade: Souhrnná teritoriální informace. Zastupitelský úřad ČR v Tiraně 2011. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/albanie/1000781/>.

Global March: Worst Forms of Child Labour Report 2005 – Albania. The Global March Against Child Labour, Amsterdam 2005. Dostupné na <http://www.globalmarch.org/worstform-report/world/albania.html>.

HN.IHNED: Albánie – příležitosti leží i na pobřeží. iHNed, 2008. Dostupné na <http://hn.ihned.cz/c1-24087890-albanie-prilezitosti-lezi-i-na-pobrezi>.

HOUDEK, L.; KAINAROVÁ, Z.: Romské štěstí na předměstí Tirany. Romea.cz, 2011. Dostupné na http://www.romea.cz/index.php?id=detail&detail=2007_9802.

MZV: Informace o zahraniční rozvojové spolupráci ČR s Albánií – 2008 až 2010. Velvyslanectví České republiky v Tiraně 2008. Dostupné na http://www.mzv.cz/tirana/cz/obchod_a_ekonomika/zahranicni_rozvojova_spoluprace/index.html.

MZV: Základní, střední a vysoké školství v Albánii, mezinárodní školy. Velvyslanectví České republiky v Tiraně 2009. Dostupné na http://www.mzv.cz/tirana/cz/albanie_informace_nejen_pro_turisty_a/skolstvi.html.

UN: Millenium Development Goals Indicators. Inter-agency and Expert Group (IAEG) on MDG Indicators, 2010. Dostupné na <http://unstats.un.org/unsd/mdg/Data.aspx>.

Odkazy:

Český výbor pro UNICEF

www.unicef.cz

Člověk v tísni, o. p. s. - Rozvojovka

www.rozvojovka.cz

Vzdělávací institut ochrany dětí, o. p. s.

www.viod.cz

International Labour Organization (ENG)

www.ilo.org

www.detskaprava.cz

www.childinfo.org

www.stopdetskepraci.cz

Doporučená literatura:

HOLDEN, R.: Lidská práva: úvod do problematiky. USIA Regional Program Office, Vídeň 1996.

Kol. autorů: Dětská práce. Člověk v tísni, o. p. s. – Jeden svět na školách, Praha 2007.

Kol. autorů: Dětská práva: Dokumenty a informační materiály o ochraně dětí. Pedagogický ústav J. A. Komenského ČSAV, Praha 1991.

Kol. autorů: Místo práce škola: jak zamezit využívání dětské práce – doporučení pro firmy. Člověk v tísni, o. p. s. – Rozvojovka, kampaň Stop dětské práci – je lepší chodit do školy), Praha 2008. Dostupné online na http://www.stopdetskepraci.cz/download/pdf/pdfs_102.pdf.

Poslední aktualizace: 09/2012